

АСОЦИАТИВНАТА ИНТЕРФЕРЕНЦИЯ В ОБУЧЕНИЕТО ПО КОНФЕРЕНТЕН ПРЕВОД ОТ/НА СЛАВЯНСКИ ЕЗИЦИ

Лилия Желева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Резюме. Явлението *асоциативна интерференция* в обучението по конферентен превод от/на славянски езици е изследвано значително по-рядко в сравнение с други видове интерференция. Целта на изследването е да се подпомогне дефинирането на това явление в полето на устния превод, да бъде илюстрирано с примери и да се представи хипотеза за възможни причини, които го предизвикват. Статията се спира върху два експлицитни примера за асоциативна интерференция, които са екскерпирани от студентски устни преводи по време на занятия по конферентен превод от/на славянски езици на петокурсници от специалността „Славянска филология“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Интерес предизвикват примери, свързани с актуални теми като пълномасщабната инвазия на Русия в Украйна и въвеждането на еврото като официална валута в България.

Ключови думи: асоциативна интерференция; конферентен превод; български език; украински език

1. Увод

Явлението *асоциативна интерференция* в устния превод и в частност в обучението по конферентен превод от/на славянски езици е значително по-рядко изследвано в сравнение с други видове интерференция. Асоциативната интерференция се разглежда предимно в полето на психологията и често остава извън фокуса на транслатологичните изследвания. Целта на статията е да бъде дефинирано явлението *асоциативна интерференция* в полето на теорията и практиката на превода, да се илюстрира с примери този феномен и да се представи хипотеза за възможни причини, които го предизвикват.

2. Изложение

2.1. Същност на явлението асоциативна интерференция в полето на устния превод

Преди да предложим своето разбиране за явлението *асоциативна интерференция* в транслатологията, необходимо е да разгледаме съдържателната

страна на лексемите *асоциация* и *интерференция* в полето както на лингвистиката, така и на психологията.

Дефиницията на термина *асоциация* според Българския тълковен речник от 1973 г. е „връзка между отделни представи, при което едната извиква другата“ (Andreychin et. al., 1973, p. 33). В психологията под *асоциация* преди всичко се разбира „свързване, съединение; закономерна връзка между психически явления – възприятия, представи, понятия, мисли, идеи, чувства, движения, – при която актуализирането в съзнанието на едно от тях предизвиква другото“ (Desev, 2024, p. 56).

По отношение на езиковедското разбиране за понятието *интерференция* се придържахме към дефиницията на Уриел Вайнрайх за езикова интерференция, според която за езикова интерференция се смятат случаите на отклонения от нормите на който и да е език, които се проявяват в речта на хора, които владеят повече от един език (Vaynrayh, 1979, p. 22). В психологията *интерференцията* се разглежда като „взаимодействие между два или повече процеса, при което възниква нарушаване (потискане) поне на един от тях“, като се приема, че основата на интерференцията са „закономерностите на ирадиацията[□] на възбудния процес по кората на големите мозъчни полукълба и слабото диференцировъчно задържане“ (Desev, 2024, p. 248).

Както посочва Елена Крейчова, „интерференцията може да бъде класифицирана според различни фактори“ (Kreychova, 2020, p. 24). Учените разграничават потенциална и реална интерференция, явна и скрита интерференция, статична и динамична интерференция, вътрешноезикова и междуезикова интерференция (фонетична, морфологична, словообразователна, лексикална, синтактична, стилова и др.), интерференция от чуждия език към майчиния и от майчиния към чуждия език, интерференция при близкородствени езици и при неродствени езици, асоциативна и репродуктивна интерференция, интеркултурна интерференция, ретроактивна и проактивна интерференция, положителна и отрицателна интерференция и други (Vaynrayh, 1979, pp. 39 – 102; Zhelezarova, 2016, pp. 30 – 33; Kreychova, 2020, p. 24; Hadzhieva, 2004, p. 8; Naugen 1953, pp. 383 – 411).

Асоциативната интерференция е представена в Речника по психология по отношение на интерференцията на навиците. Интерференцията на навиците представлява „отрицателно взаимодействие между навиците, при което изградени навици затрудняват образуването на нови или при проява на формираните навици се възпроизвеждат стари и понижават ефективността на формираните по-късно“ (Desev, 2024, p. 248). При асоциативната интерференция на навиците „стари асоциативни връзки са пречка за изграждането на нови“ (Desev, 2024, p. 248). Феноменът *асоциативна интерференция* в полето на превода се засяга в изследванията на Елена Крейчова (Kreychova, 2020, p. 24).

Въз основа на изброените по-горе изследвания, бихме искали да предложим следната дефиниция за *асоциативна интерференция* в полето на тран-

слатологията. В устния превод явлението *асоциативна интерференция* се изразява най-вече в пренос на езикови единици под влияние на активирането на определена връзка между елементи, при която появата на един от тях извиква (подбужда) други, свързани с тях (въз основа на асоциативни закони – за пространствена близост, за времева близост, за наличие на подобие/сходство или наличие на контраст и др.) в ума на преводача. При асоциативната интерференция в устния превод мозъкът свързва асоциирани елементи, т.е. когато един елемент е стимулиран, негов(и) асоцииран(и) елемент(и) също се активира(т).

Настоящото изследване се съсредоточава върху отрицателната асоциативна интерференция (наричана по-нататък само *асоциативна интерференция*), при която по време на устен превод под влияние на активирани асоциативни връзки в мозъка на превеждащия чрез извикване на неправилни елементи настъпва пренос на форма и/или значение, който пренос предизвиква неточен, непълен или грешен превод.

2.2. Примери за асоциативна интерференция в обучението по конферентен превод от/на славянски езици

2.2.1. Пример № 1

Предложените примери за асоциативна интерференция са ексцерпирани от студентски устни преводи по време на занятия по конферентен превод от/на славянски езици на петокурсници от специалността „Славянска филология“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Интерес предизвикват два примера, свързани с актуални теми като пълномащабната инвазия³ на Русия в Украйна и въвеждането на еврото като официална валута в България. И двата примера са извлечени от устен превод на студенти от пети курс, които превеждат от украински на български език в снабдената с професионални преводачески кабинки Нова конферентна зала на Ректората на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Първият пример, който съдържа асоциативна интерференция, е от 12 март 2025 г., като текстът за превод е статия за украински филм за войната, номиниран за „Оскар“. В текста се споменава, че обявяването на номинациите е отложено заради мащабните горски пожари в САЩ (Matjaš, 2025). Фрагментът от украинския оригинал *через масштабні лісові пожежі* (‘заради мащабните горски пожари’) бива предаден от студента по следния начин: *заради войната* (вж. табл. № 1). Възможно обяснение за тази грешка е активирането на неправилен елемент под влияние както на темата на номинирания филм, така и заради асоциативния закон за подобие/сходство на определението *масштабний* (‘мащабен’) в посочения пример с прилагателното име *пълномащабен* (укр. *повномасштабний*), което често се среща в комбинация със съществителното име *війна* (укр. *війна*), особено след 24 февруари 2022 г. – началото на пълномащабната инвазия на Русия в Украйна. В корпуса CLASSLA[□] словосъчета-

нието *машабни пожари* се среща в източници на български език 38 пъти, *машабни горски пожари* – 29 пъти, *машабна война* – 285 пъти, *пълномашабна война* – 387 пъти (CLASSLA-web, 2026).

Таблица 1

Оригинал (украински език)	Студентски превод с интерференция (български език)	Предложение за превод без интерференция (български език)
через масшабні лісові пожежі	заради войната	заради машабните горски пожари

2.2.2. Пример № 2

Вторият пример е от устен превод по време на занятие по конферентен превод на 7 януари 2026 г., когато студент от пети курс в потока на устния превод от украински на български език трябва да преведе синхронно в професионална преводаческа кабинка думата *Євросоюз* (бълг. ‘Евросъюз’). Темата на занятието са президентски новогодишни речи. В реч на Володимир Зеленски от 1 януари 2026 г. прозвучава изразът *членство України в Євросоюзі* (бълг. ‘членство на Украйна в Евросъюза’) (Zelens'kyj, 2026). Вместо правилния превод *Евросъюз* или *Европейски съюз* студентът неволно произнася *еврозона*.

Таблица 2

Оригинал (украински език)	Студентски превод с интерференция (български език)	Предложение за превод без интерференция (български език)
Євросоюз	Еврозона	Евросъюз Европейски съюз

Няма съмнение, че студентът разграничава Европейския съюз от еврозоната. Обяснението на този погрешен пренос на форма и значение би могло да се търси в наличието на редица фактори. На първо място, темата за приемането на България в еврозоната на 1 януари 2026 г. е с изключително висока степен на актуалност в общественото пространство през последната година и е особено актуална, когато се осъществява занятието по конферентен превод – на 7 януари 2026 г. Това обстоятелство задейства асоциативния закон за времева близост. Ако тези обществено-политически и времеви фактори не бяха налице, студентът едва ли щеше да преведе думата *Євросоюз* (бълг. ‘Евросъюз’) като *еврозона*.

Още един фактор, който задейства погрешната асоциация, е наличието на думата *членство* в сравнителна близост до думата *Євросоюз*. Актуализираната асоциация у студента активира словосъчетанието *членство в еврозоната* (сло-

восъчетание, което се появява 1116 пъти в CLASSLA) вместо словосъчетанието *членство в Евросъюза* (225 резултата в CLASSLA) (CLASSLA-web, 2026).

Допълнителен фактор, който вероятно е повлиял върху този отрицателен пренос, е словообразователният модел на оригинала: *Евро+союз*. Въпреки привидната прилика словообразователните модели на *Евросоюз* (бълг. *Евросъюз*) и *еврозона* са различни. Както в украинския, така и в българския език първата дума (укр. *Евросоюз*, бълг. *Евросъюз*) се образува от съкращаване на първата основа (укр. *европейський*, бълг. *европейски*) и добавяне на втората основа (укр. *союз*, бълг. *съюз*). В думата *еврозона* обаче елементът *евро* не е съкратен от *европейски*, а представлява названието на общата европейска валута – *евро*. Възможно е въпреки различните словообразователни модели, но под влияние на асоциативния закон за подобие/сходство (на формата) студентът да се е стремил да активира елемент, който се състои от една дума. Защо обаче студентът не е активирал формата *Евросъюз*?

Тук се намесва въпросът за конкуренцията между формите *Евросъюз* и *Европейски съюз* в българския език. Корпусът CLASSLA представя формата *Евросъюз* (16 921 резултата) като значително по-рядко (над 13 пъти по-рядко) употребявана спрямо пълната форма *Европейски съюз* (222 756 резултата). От своя страна, думата *еврозона* се появява значително по-често (71 885 резултата, или 4 пъти и половина по-често) от *Евросъюз* (CLASSLA-web, 2026).

Заклучение

Изследваните примери за асоциативна интерференция подпомагат дефинирането на явлениято и илюстрират приложението на асоциативните закони в полето на устния превод. Предизвикателство е не само изграждането на правилни асоциативни връзки между различни елементи в обучението по конферентен превод от/на славянски езици, а и тяхното поддържане. Представеният анализ на примерите за асоциативна интерференция откроява потенциала на актуалните обществено-политически събития да се отразяват върху процеса на устния превод при недостатъчната устойчивост на асоциативните връзки.

БЕЛЕЖКИ

1. Ирадиацията е „основна закономерност на нервните процеси, която се изразява в разпространение на възбуждането или задържането от едно изходно огнище в съседни участъци от кората на големите мозъчни полукулба“; „ирадиацията е противоположна на концентрацията“ (Desev, 2024, p. 253).

2. На 24 февруари 2022 г. Русия започва пълномащабна инвазия в Украйна (Къдрев, 2022).

3. Данните от корпуса CLASSLA (CLASSLA-web, 2026), използвани в статията, са актуални към датата 08.04.2026 г.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрейчин, Л. и кол. (1973). *Български тълковен речник* [трето издание]. Наука и изкуство.
- Вайнрайх, У. (1979) *Языковые контакты*. Вища школа.
- Десев, Л. (2024). *Речник по психология* [седмо издание]. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. ISBN 978-954-07-5888-6.
- Зеленський, В. (2026). Дуже стараємось у новому році відновити обміни – звернення Президента [online], 01.01.2026 [viewed 13.04.2026]. Available from: <https://www.president.gov.ua/videos/duzhe-starayemos-u-novomu-roci-vidnoviti-obmini-zvernennya-p-8281>.
- Железарова, Р. (2016). *Лингвистични проблеми и грешки в превода от славянски езици на български*. ИК „Стилует“. ISBN 978-619-194-021-9.
- Крейчова, Е. (2020). Някои специфики при преподаване на български език като чужд (с акцент върху лексиката и фразеологията). *Филологически форум*, 6(2), с. 22 – 29. ISSN 2534-9473.
- Къдрев, П. (2022). Русия започна пълномащабна инвазия в Украйна, заяви украинският външен министър [online], 24.02.2022 [viewed 17.05.2026]. Available from: <https://www.bta.bg/bg/news/world/225741-rusiya-zapochna-palnomashtabna-invaziya-v-ukrayna-zayavi-ukrainskiyat-vanshen-m%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%B0>.
- Матяш, Т. (2025). Документалний фільм про війну в Україні потрапив до числа номінантів на Оскар-2025 [online], 23.01.2025 [viewed 13.04.2026]. Available from: https://lb.ua/culture/2025/01/23/656767_dokumentalniy_film_pro_viynu.html.
- Хаджиева, Е. (2004). *Синтактична интерференция между сродни езици*. Сема РШ. ISBN 954-8021-42-0.

REFERENCES

- Andreychin, L. et. al. (1973). *Balgarski talkoven rechnik* [tretto izdanie]. Nauka i izkustvo.
- CLASSLA-web (2026) *CLASSLA-web.bg 1.0 (Bulgarian Web)* [online]. [viewed 08.04.2026]. Available from: https://www.clarin.si/ske/#concordance?corpname=classlaweb_bg.
- Desev, L. (2024). *Rechnik po psihologia* [sedmo izdanie]. Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“. ISBN 978-954-07-5888-6.
- Hadzhieva, E. (2004). *Sintaktichna interferentsia mezhdru srodni ezitsi*. Sema RSh. ISBN 954-8021-42-0.
- Haugen, E. (1953). *The Norwegian language in America. Vol. II. The American dialects of Norwegian (Anniversary Collection)*. University of Pennsylvania Press. ISBN 978-1-5128-2052-2.

- Kadrev, P. (2022). Rusia zapochna palnomashtabna invazia v Ukrainy, zayavi ukrainskiyat vanshen ministar [online], 24.02.2022 [viewed 17.05.2026]. Available from: <https://www.bta.bg/bg/news/world/225741-rusiya-zapochna-palnomashtabna-invaziya-v-ukrayna-zayavi-ukrainskiyat-vanshen-m%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%B0>.
- Kreychova, E. (2020). Nyakoi spetsifiki pri prepodavane na balgarski ezik kato chuzhd (s aktsent varhu leksikata i frazeologiyata). Filologicheski forum, 6(2), 22 – 29. ISSN 2534-9473.
- Matjaš, T. (2025). Dokumental'nyj fil'm pro vijnu v Ukrajinu potrapyv do čysla nominantiv na Oskar-2025 [online], 23.01.2025 [viewed 13.04.2026]. Available from: https://lb.ua/culture/2025/01/23/656767_dokumentalniy_film_pro_vijnu.html.
- Vaynrayh, U. (1979) Jazykovye kontakty. Visha shkola.
- Zelens'kyj, V. (2026). Duže starajemos' u novomu roci vidnovyty obminy – zvernennja Prezydenta [online], 01.01.2026 [viewed 13.04.2026]. Available from: <https://www.president.gov.ua/videos/duzhe-starayemos-u-novomu-roci-vidnoviti-obmini-zvernennya-p-8281>.
- Zhelezarova, R. (2016). Lingvistichni problemi i greshki v prevoda ot slavyanski ezitsi na balgarski. IK „Stiluet“. ISBN 978-619-194-021-9.

ASSOCIATIVE INTERFERENCE IN TEACHING AND LEARNING CONFERENCE INTERPRETING FROM/INTO SLAVIC LANGUAGES

Abstract. The phenomenon of *associative interference* in teaching and learning conference interpreting from/into Slavic languages has been studied significantly less frequently than other types of interference. The aim of the study is to contribute to the definition of this phenomenon in the field of interpreting, to illustrate it with examples and to present a hypothesis for possible reasons that cause it. The article focuses on two explicit examples of associative interference, which are excerpted from student interpretations during classes in conference interpreting from/into Slavic languages of fifth-year undergraduates of the Slavic Philology major at Sofia University “St. Kliment Ohridski”. Examples related to current topics such as the full-scale invasion of Russia into Ukraine and the introduction of the euro as the official currency in Bulgaria are discussed.

Keywords: associative interference; conference interpreting; Bulgarian language; Ukrainian language

✉ **Dr. Lilia Zheleva, Senior Assist. Prof.**

ORCID iD: 0009-0006-6825-7445

WoS Researcher ID: QIU-7337-2026

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15, Tzar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: lilia.zheleva@slav.uni-sofia.bg